

Examensarbete

Ämneslärarprogrammet
Examensarbete i svenska 15 hp

Vreden, sorgen och maktlösheten

En litteratursociologisk studie av genus och klass i romanerna
Björnstad och *Störst av allt*

Halmstad VT23

Författare: Elina Ala-Jukuri

Handledare: Daniel Möller

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	5
2. Tidigare forskning och teoretisk bakgrund	6
2.1. Tidigare forskning	6
2.2. Teoretisk bakgrund.....	8
2.2.1 Genus.....	8
2.2.2 Klass	11
3. Metod och material.....	14
3.1 Metod	14
3.2 Material	14
4. Analys.....	16
4.1 Genus och klass i <i>Björnstad</i>	16
4.2 Genus och klass i <i>Störst av allt</i>	21
5. Diskussion och slutsats.....	25
5.1 Didaktiskt diskussion	29
6. Sammanfattning	30
Referenser.....	31

Abstrakt

Denna studie syftar till att undersöka hur klass och genus skildras i samtidsromanerna *Björnstad* av Fredrik Backman och *Störst av allt* av Malin Persson Giolito. Studien ämnar även att se vilka teoretiska föreställningar om makt, vad beträffar klass och genus, som kan identifieras i romanerna. Utifrån dessa perspektiv har en kvalitativ och textnära analys gjorts. Genom ett urval av karaktärer och passage fokuserar analysen på att ta fram de mest intressanta aspekterna inom klass och genus. Studien koncentrerar sig på karaktärernas egenskaper och framställning i relation till genus och klass samt hur dessa relaterar till makt och maktordning. Analysen framhäver aspekter i hur romanernas karaktärer uppvisar stereotypa beteenden och om eventuella avvikelser framkommer samt vilka paralleller som kan dras mellan klass och genus till makt. Teorierna som används i studien är formulerade av Judith Butler, Michel Foucault och Pierre Bourdieu. Dessa tre teorier beskriver hur romanerna relaterar till samhällliga normstrukturer och till maktordning. Den slutsats som framhävs i diskussionen är att Foucaults maktteori kan appliceras i olika sammanhang i romanerna där karaktärerna utmanar maktordning genom vrede, sorg och maktlöshet.

1. Inledning

Skönlitteratur är ett betydelsefullt element i en människas liv. Frida Beckman (2020) menar på att "[L]itteraturen är med och skapar, stärker och utmanar vår förståelse av oss själva och världen" (Beckman 2020:154). Maria Nikolajeva (2017:359–360) nämner flera exempel till varför litteraturen har så pass stor betydelse för människan och menar bland annat att läsning ger oss faktakunskaper, sociala färdigheter och etiska värderingar. Hon betonar även det faktum att läsning är vad som gör oss till människor. Detta konstaterar hur inflytelserik litteratur kan vara och hur berättelser av olika slag kan påverka på olika sätt. Skönlitteratur erbjuder ofta en tolkning baserad på samhällets sociala strukturer och dess normer. Därför är det av intresse att undersöka hur sådana samhällsordningar skildras i skönlitteratur för att sedan kunna granska dess påverkan på ett samhälle.

Stefan Jonsson (2002:100) menar på att människor föds in i en värld som i sin tur kommer att bli den värld deras berättelser utgår ifrån, vilket reglerar ens röst för sitt litterära skrivande. Han utgår ifrån förhållandet i det Karl Marx kallar *praxis*, som genererar människors försörjningsarbete, och de nedärvda förutsättningar som påverkar villkoren för *praxis*. Det innebär att människor ofta baserar sina berättelser på det liv de känner till och det liv de förts in i. Enligt Magnus Nilsson (2020:90) är *klass* ett centralt begrepp inom litteraturvetenskapen. Han menar på att forskare är överens om att litteraturens utveckling står relation till samhället.

Enligt Nikolajeva (2017: 191) har genusstudier i ungdomslitteratur engagerat forskare sedan 60-talet. Hon klargör dock att forskning som bedrevs kring den tiden nöjde sig med beskrivningar av olika stereotypa beteenden mellan könen, något som egentligen inte öppnar upp för vidare diskussion. Idag tillämpas ett mer sociologiskt perspektiv som frambringar möjligheten att se över de faktorer som påverkar hur könsstereotyper ser ut i relation till rådande normer.

Genom att undersöka maktförhållanden utifrån genus- och klassperspektiv i ungdomsromaner öppnas en möjlighet upp att granska litteraturens faktiska påverkan på, bland annat, sociala färdigheter och etiska värderingar. Nikolajeva (2017:26) talar om det subversiva hos barnböcker och hur dessa närmar sig ämnen av nästan eroderande karaktär gentemot vuxna, för att bringa barn en känsla av makt. Vidare återger hon det som Perry Nodelman menar kan likställas med en typ av kvinnolitteratur. Nikolajeva (2017:27) understryker att det Nodelman menar kan bagatellisera barn- och kvinnolitteratur men framhäver samtidigt den poäng som kan utvinnas av hans resonemang vilket är att uppmärksamma samhällskritiska ställningstaganden

som litteratur kan frambringa. Likt kvinnolitteratur, där maktperspektivet behandlas mellan kvinnor och män, kan barnböcker uppstå till samma debatt fast mellan barn och vuxna (Nikolajeva 2017:27).

1.1 Syfte och frågeställning

Enligt läroplanen för gymnasieskolan ska skolan ”främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse” (Skolverket 2022:1) Detta innebär att skolan har som uppdrag att delge eleverna en förståelse för andra människors olikheter. Det bör således ligga i skolans intresse att inkludera undervisningsmaterial som kan skildra samhällets syn på mångfald och skiljaktigheter. Därför är syftet med denna undersökning att göra en litteratursociologisk genus- och klasstudie av samtidsromanerna *Björnstad* av Fredrik Backman och *Störst av allt* av Malin Persson Giolito. Studien syftar även till att undersöka hur genus och klass relaterar till makt, tre fenomen som för övrigt är intimt sammankopplade med varandra. För att uppfylla syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur skildras klass och genus i romanerna *Björnstad* och *Störst av allt*?
- Vilka teoretiska föreställningar om makt, vad beträffar klass och genus, kan identifieras i romanerna *Björnstad* och *Störst av allt*?

2. Tidigare forskning och teoretisk bakgrund

2.1. Tidigare forskning

Den tidigare forskning som gjorts på *Björnstad* och *Störst av allt* baseras inte på publicerade artiklar då de ännu inte fått en så stor plats inom det litteraturvetenskapliga fältet. Detta hänger dels samman med är att de är tämligen nytgivna, dels att de är populärlitteratur. I detta avsnitt presenteras därför sammandrag över examensarbeten som finns att tillgå där samtliga undersöker romanerna utifrån ett genus- eller klassperspektiv.

Johanna Adrianssons (2018) studie tar en didaktisk utgångspunkt inom svenskundervisningen där hon, förutom att presentera hur genus skildras, syftar till att undersöka ”vilka didaktiska implikationer romanen [*Björnstad*] har för undervisningen på gymnasiet” (Adriansson 2018:2). Adriansson (2018:9) använder sig av Maria Nikolajevas motsatsschema för att identifiera kvinnliga och manliga stereotyper (se Nikolajeva 2017:193). Genom hennes undersökning framkommer en komplexitet hos karaktärerna och deras skildring i romanen. Adriansson (2018:24) konstaterar en karaktärsutveckling hos karaktärerna som, till följd av detta, motstrider de stereotypa egenskaper som Nikolajeva presenterar i sitt motsatsschema. Hon visar även att romanen erbjuder flera teman som lämpar sig för svenskundervisning på gymnasial nivå. De teman som Adriansson (2018) ger exempel på är bland annat sexualitet, vänskap och kärlek men hon påpekar även romanens koppling till, vad hon benämner som, ”rådande samhällsklimat” (Adriansson 2018:25). Detta menar hon kan öppna upp för diskussioner om normkritiskt tänkande. Adriansson (2018:25) problematiserar dock romanens lämplighet genom att lyfta mängden sidantal vilket hon då menar kan påverka elevernas läslust.

Likt Adrianssons undersökning (2018) anlägger Isabelle Magnusson ett didaktiskt perspektiv på sin studie (2020:3) där hennes syfte är att undersöka romanen *Björnstad* och dess potential till att frambringa etiskt intressanta frågor kring skolans värdegrund. De teman Magnusson (2020) kunde urskilja var ”jämförbarhet mellan män och kvinnor, alla människors lika värde, individens frihet och integritet, sexualitet och identitet” (Magnusson 2020:30–31). Hon menar vidare på att dessa teman relaterar till den värdegrund som skolan vilar på samt att de förekommer i svenskämnet styrdokument. Genom utdrag ur romanen uppvisar Magnusson (2020:31) flera exempel som tyder på intressanta aspekter att diskutera i

klassrumssammanhang. Bland annat för hon en diskussion om Gunilla Molloys benämning *critical literacy* där eleverna, genom diskussion, kan utveckla sitt kritiska tänkande.

Linnea Borg har i sin studie (2019:2) syftat till att undersöka karaktärerna i *Björnstad* och deras idrottskvalité i relation till deras socioekonomiska bakgrund genom Michel Foucaults maktteori (se sektion 2.2.2 i denna uppsats). Borg (2019:32) visar att genom Foucaults teori om makt kan en analys av de maktförhållanden som skildras i boken framhävas samt diskuteras. Hon visar på att karaktärerna uppvisar ett mönster i sitt förhållande mellan sin socioekonomiska bakgrund och atletiska prestation och menar att karaktärernas maktstatus påverkas av båda dessa. Borg (2019:32) kopplar sina iakttagelser till Foucaults teori där han menar att makt inte ägs av specifika grupper utan står i ständig förändring inom relationer och sammanhang.

I Linda Kvarnbergs studie (2021:4) syftar hon till att undersöka hur genus framkommer samt skildras i romanen *Störst av allt*. Genom ett genusanalytiskt perspektiv visar Kvarnberg (2021:26) på hur karaktärerna i romanen skildrar både stereotypa samt icke-stereotypa beteenden. Likt Adriansson (2018) använder Kvarnberg (2021:8) sig av Nikolajevas motsatsschema som verktyg i hennes analys av de valda utdragen ur romanen. I flera av dessa utdrag visas exempel på hur schemat överensstämmer med karaktärernas identitetsbeskrivningar och ageranden (Kvarnberg 2021:27). Kvarnberg (2020:27) visar även komplexiteten mellan olika karaktärers förhållande till varandra och hur detta uppvisar en mångfacetterad bild över genusskildringar i romanen.

I olikhet med ovanstående studier och analyser om *Björnstad* och *Störst av allt* gör Eline Ekström en narratologisk studie (2021:4) av romanen *Björnstad* där hon syftar till att undersöka berättartekniken kring skildringen av sexuellt övervåld samt dess följder. Ekström (2021:5) anlägger ett traumateoretiskt perspektiv där hon analyserar Fredrik Backmans sätt att skildra övergreppet och hur detta relaterar till teoretiska föreställningar om trauma inom det litteraturvetenskapliga fältet. De slutsatser Ekström (2021:27) presenterar är att det sexuella trauma som förekommer i romanen skildras på ett icketraditionellt men autentiskt sätt som överensstämmer med tidigare forskning. Ekström (2021) menar även att ”gruppkultur, hierarkier och vänskap” (Ekström 2021:27) är teman som uppdagas i en analys av detta slag och påpekar hur dessa möjliggör för diskussion och problematisering av det sexuella traumats följder. Genom det perspektiv Backman skildrar i *Björnstad* lyfter Ekström (2021:27) den nytta romanen gör för förebyggande av våldsbrott av denna karaktär.

2.2. Teoretisk bakgrund

I denna studie används en litteratursociologisk teori och metod där fokus ligger på makt, klass och genus. Litteratursociologin anses vara en underavdelning av litteraturvetenskapen. Enligt Johan Svedjedal (2012:85) använder sig den litteratursociologiska inriktningen av litteraturvetenskapens forskningsfärdigheter i utformandet av fråge- och metodformulering. För att kunna klarlägga vilken analytisk inriktning mellan skönlitteratur och samhälle som denna studie avser används en av de tre underområden som Svedjedal (2012:79) förslår. Detta benämner han som "samhället i litteraturen" (Svedjedal 2012:79). Enligt honom avser denna inriktning studier där samhället i litteraturen granskas genom olika perspektiv så som genus, klass och etnicitet. Svedjedal (2012:85) menar att samhället är det grundläggande perspektivet inom litteratursociologin.

2.2.1 Genus

Enligt Raewyn Connell & Rebecca Pearse (2015:24) definieras vanligen genus som kulturella skillnader mellan könen och att dessa grundar sig i de biologiska skillnaderna. De riktar stark kritik till detta sätt att definiera genus då det ämnar fokusera på skillnader mellan kön istället för deras samspel. Connell & Pearse (2015:25) hävdar att samspelet möjliggör iakttagelser av kvinnors och mäns ageranden inom sociala strukturer och relationer.

I sitt kapitel "genussystem – reflexioner kring kvinnors sociala underordning" inleder Yvonne Hirdman (2012:455) med att ifrågasätta mäns sociala överordning gentemot kvinnor ur en geografisk, generell och historisk aspekt. Hon menar att kvinnoforskare inte längre accepterar den biologiska förklaringen vilket uppåddar behovet av att titta på problematiken genom genussystem. Hirdman (2012:456) beskriver begreppet genus som en förklararing till könsrollers relation och förhållanden till varandra snarare än underordning och menar på att genus är hur manligt och kvinnligt görs snarare än vad det är. Detta kan utvecklas genom att beskriva hur genus tar sig bortom begreppet *könsroll* och genom *socialt kön* (Hirdman 2012:458). Det är genom våra föreställningar om de biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor som skapar de sociala uttrycken för att sedan fördelas mellan könen. Hirdman (2012:456–457) menar att den sociala struktur som byggs leder till fasta bestämmelser över vad som är kvinnligt och manligt. I följande stycken delar Hirdman (2012:459) detta i två strukturella grupper som kan användas vid diskussion av begreppet genus:

Den ena gruppen benämner Hirdman (2021:459) som särhållandet mellan kvinnliga och manliga ageranden. Särhållandet mellan könen beskriver Hirdman (2012:460) som en menings- och maktskapande modell av fysisk och psykisk ordning där platser, sysslor och egenskaper fördelas. Hon förklarar att platser berör den fysiska delen och egenskaper den psykiska, vilket gör att sysslor hamnar någonstans i mellan dem. Hirdman (2012:460) menar att den modellen illustrerar förväntningar och arbetsdelning som män och kvinnor tillägnas. Den kan även uppmärksamma problematiken i diskussionen om kvinnors och mäns biologiska olikheter (Hirdman 2012:461). Hon uppmärksammar även det Simone de Beauvoir menar är som samhällelig regel: de som fördelas överordningen förtrycker också underordningen. Hirdman (2012:462) understryker dock att kvinnor, likt män, även är medhjälpande i den hierarkiska ordningen vilket innebär att denna systematik upprätthålls av hela samhället.

Den andra gruppen som Hirdman (2012:457) presenterar förutsätter en patriarkal norm. Detta benämner Hirdman (2012:462) som *genuskontraktet* och menar på att begreppet är mycket mer flexibelt än modellen om särhållning av könen. Hon förklarar att män och kvinnor har genom olika tidsepoker förhållit sig till dessa så kallade *kontrakt*. Detta kan kategoriseras mellan tre nivåer. Den första, och något Hirdman (2012:462) benämner som den kulturella nivån, talar om den ideala mannen respektive kvinnan och hur dessa bör agera. Nästa nivå är, enligt Hirdman (2012:462), mer abstrakt och beskriver män och kvinnor i sociala sammanhang på en institutionell och integrationsnivå. Den sista nivån Hirdman (2012:462) presenterar är en konkret nivå som placeras vid män och kvinnor på individnivå. Genuskontraktet förenklar bilden över de normer och förväntningar samhället har av kvinnor och män och hur dessa normer och förväntningar går i arv till nästa generation (Hirdman 2012:463). I sina avslutande ord menar Hirdman (2012:472) att man kan bidra till att inte längre föra vidare systematisk maktobalans mellan män och kvinnor samt strukturella normer om vad som är manligt respektive kvinnligt. Detta genom att förstå hennes ovannämnda modeller.

Ett framstående namn inom genusvetenskapen är Judith Butler med hennes framtagande om genusteorin. Enligt Tiina Rosenberg (2006) placerar Butler sin teori inom ramarna av flera olika samhällsrörelser politik vilket inkluderar bland annat politik inom feminism och "queeraktivism" (Rosenberg 2006:9). Genom sitt arbete inom genusteorin har Butler kunnat finna kopplingar mellan den feministiska rörelsen och, vad som sedan växt fram ur den, de homosexuella, transsexuella och queerpolitiska rörelserna (Rosenberg 2006:9) Ur detta kan Butler konstatera att "feminism handlar om den sociala förändringen av genusrelationer" (Rosenberg 2006:9). Butler (2007:33) förklarar att genus länge setts som något oföränderligt och djupt förankrat i biologiska skillnader medan hon själv antyder att genus kan förändras

genom människors egna ageranden. Butler (2007:52) menar även på att genus inte kan separeras från politik eller kultur då genus inte ger en person de bestämmelser som ett kön kan göra. Butler (2007) refererar till Simone de Beauvoirs kända konstaterande, ”att man inte föds till kvinna utan man blir det” (Butler 2007:58). Det är genom detta hon uppmärksammar idén om att kön är något socialt konstruerat. Genusbegreppet kan däremot inte fastställas hos enbart en individ och vad denna är utan handlar snarare om ett mycket mer flytande fenomen som påverkas, och därför uppmärksammar, ”kulturella och historiska relationer” (Butler 2007:60). Ellen Mortensen (2007:7) betonar den förändring som Butler gav upphov till för den feministiska debatten genom sitt ifrågasättande till den heteronormativa feminismen och att människor reduceras från sina personer till det biologiska kön de föds som. Mortensen (2007:10) framhäver även Butlers kritik till den heteronormativa feministiska diskursen som exkluderar de kvinnor inom olika klasskillnader och kulturella bakgrunder. I sin essä ”Genusreglering” talar Butler (2006:59) om vad begreppet norm innebär och att det, olikt från lagar och regler, enbart verkar inom sociala handlingar från en osagd standard samhället följer. Dessa menar hon är svåra att uppfatta och diskutera på grund av att de är outtalade vilket hon också förklarar enklast kan upptäckas genom efterdyningar som normer ger upphov till.

Novellen ”Aurore Bunge” i Anne-Charlotte Lefflers novellsamling *Ur lifvet* är enligt Frida Beckman ett säreget och mycket viktigt verk för samtidens litteratur. Novellen tar sin utgångspunkt i ett mer genuskritiskt perspektiv som inte tidigare gjorts (Beckman 2020:153). Av novellen drar Beckman (2020:154) två slutsatser. Den ena särskiljer makt och dess påverkan på identitet och omvärlden och den andra är att litteratur, trots sin obegränsade natur, har en orubblig förankring i könssamhället. Hon tydliggör att litteraturen inte nödvändigtvis skildrar en direkt avspiegling av samhället men att insikten över det faktum bör tas i beaktning i litterära genusanalyser. Med det konstaterat kan maktperspektivet få en avgörande roll för sambandssökande analyser mellan genus och samhälle (Beckman 2020:154). Beckman (2020) menar att genus idag förknippas med relationen mellan ”kropp, språk och praktiker” (Beckman 2020:154). Detta är då vad som föreligger verktyg i litteraturvetenskapliga analyser. Denna studie kommer bestå av en textnära maktanalys utifrån, bland annat, genus vilket relaterar till det Beckman (2020:156) beskriver som det vanligaste sättet att analysera makt i litteratur. Hon beskriver detta angreppssätt som det mest tillgängliga och uppenbara vilket förklarar varför metoden används mer frekvent. Syftet är att romanernas karaktärs porträttering framställs för att sedan kan genomgå en djupanalys som i sin tur kan framkalla en bild över ett mycket större sammanhang (Beckman 2020:156).

2.2.2 Klass

Begreppet klass är enligt Magnus Hörnqvist (2022:8) sprunget ur det latinska ordet *classis* och kan syfta på flertal saker beroende på fokus. En förklaring som kan ges begreppet, menar Hörnqvist (2022:8–9), är en individs position i den sociala strukturen sett till ekonomiska tillgångar. Hörnqvist (2022:9) refererar till Erik Olin Wright, framstående inom klassforskning, och hans sex frågeställningar som kan ringa in de förväntningar begreppet *klass* erhåller. Nedan följer en beskrivning av dessa frågeställningar och begrepp.

Det första begreppet är *klassbegreppet*, som kan svara på frågan hur människor kan beskriva strukturen av ojämnt fördelade materiella resurser. Det andra svaret, *klassmedvetenhet*, berättar hur individer ser på sin och andras klasstillhörighet. Förklaringen till hur vissa individers privilegium likställt med andras kan ges med tredje svaret, *klasspositioner*. Det fjärde svaret, *Klasskillnader* beskriver vad det är som bidrar till samhällets konflikter relaterat till klass. Sist presenteras *klasskamp* och *klassutjämning* som svarar på vilka förändringar som kan göras för att förändra ojämlikheten i resursfördelning och vad för typ av politisk förändring som måste tillgås för att verka skillnad.

Hörnqvist (2022:9) påpekar den medvetenhet som finns om klass och att den inte bara angår materiella egendomar utan även positioner mellan och inom yrkesgrupper. Hörnqvist (2022:10) uppmärksammar även hur klass kan påverka på ett synbart sätt samtidigt det även kan verka i det dolda, vilket gör att klass inte alltid utmärker sig. Genom välbärgade och utsatta områden drar Hörnqvist (2022:10) paralleller mellan, bland annat, de olika områdens livslängd hos individer, skolbetyg hos elever och brottsstatistik vilket han menar visar på en tydlig klasskillnad snarare än en dold. Enligt Hörnqvist (2022) utgår den traditionella synen på vad klass innebär ifrån Karl Marx och Max Webers ideologier och de enas bland annat i följande citat: ”Klass är en social skiktning som framträder i och med kapitalismen” (Hörnqvist 2022:11). Hörnqvist (2022:11) påpekar detta som ett av flera klassiska antagande som definierar klassbegreppet vilket han menar inte är felaktigt men inte helt förhåller sig till samtidens synsätt på klass. Det innebär människors sätt att positionera sig i samhället i enlighet med det kapital man har men också vilken funktion man fyller inom kapitalismens struktur. Hörnqvist (2022) förtydligar att utbildning kan ses som ett eget och högst avsiktligt val men blir till synes en aning problematisk sett till relationen mellan elevers ”nedärvda tillgångar” (Hörnqvist 2022:55), det vill säga hur yrkes- och utbildningsval tenderar att se ut hos deras föräldrar. Att klass påverkar utbildningsval på grund av nedärvda utbildningstillgångar menar

Hörnqvist (2022:56) kan påvisa hur bakomliggande klasstrukturer gör sig synliga vilket också upprätthåller en hierarkis ordning i samhället.

Likt Hörnqvist (2022), samstämmer hans resonemang med Magnus Nilssons (2020:89) påstående om att klass är ett svårformulerat begrepp. Enligt Karl Marx styrs klass av individens ekonomiska status, oavsett om det gäller kapital eller arbetskraft medan Max Weber menar på att klass enbart kan finnas i marknadsekonomier eftersom de fördelas av resurser (2020:89–90). Nilsson (2020) refererar även till sociologen Göran Theborn som delar in klasser efter ”arbetarklass, mellanskikt, småborgerlighet, borgerlighet, medelklass, företagare, bourgeoisie och bönder” (Nilsson 2020:90). Han menar även på att flera forskare antyder att människor kan befinna sig mellan dessa klasser och även befinna sig i fler utav dem. Enligt Nilsson (2020:91) fördjupas förståelsen av ett litterärt verk vid kunskap om historiska klassamhällen. Enligt en tidigare marxistisk idé ansågs samhället bestämma hur klassförhållanden återskapades i litteraturen (Nilsson 2020:93). Detta motsätter sig Nilsson (2020:93) genom att påpeka att enskilda verk inte kan tala för idén när det samtidigt finns flera andra verk som utspelas utanför rådande klasstillstånd. Nilsson (2020:93) menar dessutom att marxismen vidareutvecklade idén och särskilt framträdande i denna sträva var Antonio Gramsci som menar på att klasser står i outtröttlig kamp gentemot varandra. Dessutom menar han att klasserna även har chans, genom litteraturen, att påverka samhället och inte bara tvärt om. Enligt Nilsson (2020:94) förefaller störst fokus nu för tiden på hur klassförhållande skildras i litteratur.

Mathieu Hilgers & Eric Mangez (2015:2) beskriver Pierre Bourdieus teori som hur mänskligt agerande påverkas av olika domäner och hur dessa befinner sig i ständig förändring. Bourdieus teori och de modeller han utformade inom sociologin har haft en stark inverkan på hur man idag ser på samhällets maktstrukturer (Svedjedal 2012:139). Bourdieu har visat att mänskligheten kan förstås genom *fält*, så som litteratur eller politik och enligt Hilgers & Mangez (2015:5) ger dessa fält rum till en struktur av maktrelationer. Svedjedal (2012:139) nämner även att människor har olika makt att påverka dessa fält genom, något Bourdieu benämner som, *kapital*. Donald Broady (1996) anser att ”[s]ymboliskt kapital kan betraktas som grundläggande begrepp i Pierre Bourdieus sociologi” (Broady, 1996:42). Han menar även att symboliskt kapital kan ses som övergripande definition av mer specificerad kategorisering av kapital, bland annat kulturellt och ekonomiskt kapital. Ett annat mycket omtalat kapital är det sociala kapitalet. Vid behov av att kunna förklara kontakter och relationer mellan människor uppstod det sociala kapitalet och Broady (1996:47) poängterar att det inte bör klassas som en av underavdelningarna av symboliskt kapital eftersom det inte kan föras vidare till andra

kapital. Broady (1996:47) nämner även att kapital inte kan tillhöra specifika grupper i samhället utan förhåller sig relationellt till det fält de analyseras i.

I Roger Chapmans (2009:191) encyklopedi om bland annat världsproblematik, livsåskådningar och kända röster beskrivs den franske filosofen Michel Foucault och hans banbrytande teorier om maktförhållanden och upprätthållanden av samhällliga normer. Foucaults teorier visar att makt inte är något som besitts av specifika individer eller enskilda inrättningar i samhället utan bör snarare ses som föränderliga upprättelser av relationer och diskurser där alla utgörs som föremål för makt. Foucault menar även att makt finns överallt och brukas i flera olika sammanhang, oftast helt omedvetet (Chapman 2009:191). En av de mest inflytelserika västerländska teorierna om makt är diskursen om sexualitet som Foucault omfattade. Den berör och påverkar flera humanistiska fält och ämnen så som utbildning, psykologi och religion. Foucault motsätter sig idén om hur människor begränsas av sina naturliga sexuella instinkter och menar att det är en social konstruktion som upprätthåller maktstrukturer (Chapman 2009:191). Foucaults teori ämnar förklara att där det finns en social relation finns även ett förhållande om makt och att det är något som bildas i sådana sammanhang vilket förstärker idén om dess tillfälliga och flytande bestånd (Hörnqvist 2010:2). Genom den idén menar Hörnqvist (2010:3) på att makt inte bildas genom specifika handlingar utan genom relationer där förhållandet mellan dessa genererar i en maktordning.

3. Metod och material

3.1 Metod

Uppsatsen utgår från två författares svenska samtidsromaner som är publicerade samma år, 2016. Utifrån dem görs en kvalitativ och komparativ textanalys som sätter fokus på maktperspektiv inom genus och klass. Genom ett urval av karaktärer och passage kommer analysen att fokusera på dessa i syfte att ta fram de mest intressanta aspekterna för den framtagna diskussionen. Fokus kommer att ligga på karaktärernas egenskaper och framställning relaterat till genus och klass samt hur dessa relaterar till makt. Analysen kommer även att framhäva aspekter i hur romanernas karaktärer uppvisar stereotypa beteenden och om eventuella avvikelser framkommer samt vilka paralleller som kan dras mellan klass och genus till makt.

3.2 Material

Primärmaterialet i denna uppsats är romanerna *Björnstad* av Fredrik Backman och *Störst av allt* av Malin Persson Giolito. Backman och Persson Giolito är lovordade svenska författare och har skrivit flertalet romaner. Persson Giolito är till professionen även jurist. Backman gav ut *Björnstad* som första del ur serien med samma namn. Båda romanerna har filmatiserats och utkommit som tv-serier på HBO respektive Netflix. Anledningen till att dessa romaner används i denna studie beror på att berättelserna och dess karaktärer lämpar sig väl för en litteraturvetenskaplig analys utifrån perspektiven genus, klass och makt. Romanerna skildrar flera olika manliga och kvinnliga karaktärer med olika sexualitet, härkomst, intressen och attityder. Urvalet för uppsatsens material baseras på den valda litteratursociologiska ingången och dess perspektiv.

Björnstad har ett narrativ som återges i ett tredjepersonsperspektiv med en allvetande berättare. Berättelsen utspelar sig i den fiktiva staden Björnstad, en småstad i norra Sverige med liten population och där vintrarna blir stränga. Arbetsmöjligheterna i den lilla staden har minskat drastiskt på grund av den ogästvänliga naturen och för att hockeylaget, stadens tidigare stolthet, inte presterar med samma framgång som förr. Trots detta finns hoppet kvar och stadens öde hänger på juniorlagets axlar, där stjärnskottet Kevin Erdahl står i spets. En vinst i slutspelen innebär att den lilla staden kan växa sig stor igen. Björnstads tidigare hockeystjärna, Peter

Andersson, flyttar tillbaka hem efter en karriär i Kanada för att träna laget till vinst. Under en lagfest våldtar Kevin Peters dotter, Maya, och händelsen splittrar staden.

Samma år som *Störst av allt* publicerades utsågs den till årets bästa kriminalroman av Svenska Deckarakademin. Deckarromanen utspelar sig i Danderyds kommun, Djursholm. Narrativet återges ur ett förstapersonsperspektiv med en begränsad berättare. Berättelsen presenteras ur Majas perspektiv som går sista året på Djursholms allmänna gymnasium. Hennes skolperiod får ett abrupt avslut då hennes pojkvän, den rika och karismatiska Sebastian, går in på deras skola och utför ett våldsamt och dödligt skottlossningsdåd. Romanen skildrar en heterogen vänkonstellation med representanter från Stockholms vitt skilda sociala grupper. Romanens titel alluderar på citatet ”Störst av dem är kärleken” (hämtat från Första Korintierbrevet 13:13).

4. Analys

I följande avsnitt kommer passager från romanerna *Björnstad* och *Störst av allt* att presenteras och diskuteras utifrån ett genus- och klassperspektiv. De valda utdragen ämnar visa hur klass och genus skildras samt hur dessa, genom teoretiska föreställningar om makt, kan identifieras i romanerna.

4.1 Genus och klass i *Björnstad*

Berättelsen tar plats i en fiktiv stad uppe i norra Sverige som heter Björnstad. I den bor de hockeyfanatiska invånarna som mest av allt önskar seger för juniorlaget i hockeyspelen då det kommer att leda till att staden kan växa sig framgångsrik igen. Alla invånare förväntas vara involverade i sporten på något sätt, särskilt som energiska supportrar. Dock är inte alla anpassade för att spela hockey. Sporten är dyr vilket begränsar potentiella spelare att delta på grund av deras ekonomiska förutsättningar. Dessutom välkomnas inte flickor med i laget vilket förpassar dem till en given plats på åskådarläktaren. Men även uppe på läktaren råder social obalans.

Mira är Mayas mamma och arbetar som advokat utanför Björnstad. Hon åker till jobbet tidigt på morgonen och kommer hem sent om kvällarna vilket gör att mycket av hushållssysslorna får skötas av hennes man, Peter. Efter att ha ådragit sig en skada under sin tid som elithockeyspelare blev Peter hemma med barnen medan hans fru fick arbeta. I Björnstad ogillas och hånas sådana typer av familjekonstellationer.

En sponsor tittar irriterat på klockan. – Skulle han inte vara här nu? Direktörens telefon glider mellan svettiga fingrar. – Han är säkert på väg. Jag tror han lämnar barnen i skolan. Sponsorn ler nedlåtande. – Är det hans advokatfru som har ett viktigare möte än han som vanligt? (Backman 2016:25)

Ovan beskrivs ett möte som Peter, är sen till. Mötet skildrar den sexistisk jargonen mellan de manliga invånarna och hur de upprätthåller den patriarkala normen i Björnstad. Bibehållandet av ett mansdominerat samhälle förekommer även i andra sammanhang i romanen, utöver de hånfulla och skämtsamma uttalandena om Miras och Peters äktenskap. Uppe på läktaren i ishallen hörs publiken bland annat skräna ”vad är det där för kärringpass?” (Backman 2016:293). Precis som Hirdman (2012:462) konstaterar, upprätthålls normer av både män och kvinnor. Enligt Simone de Beauvoir finns en samhällelig regel där de som fördelas överordningen förtrycker underordning (Hirdman 2012:461). Hirdman (2012:462)

understryker dock att även kvinnor bistår i upprätthållandet av strukturella normer vilket innebär att bildandet av ett systematiskt förtryck anbelangar alla i samhället. Upprätthållandet av normer skylls inte på ett specifikt kön utan alla individers agerande ligger till grund för sådan ideologi, vilket tydligt framkommer i romanen.

[Mira] hör andra kvinnor i Björnstad sucka bakom hennes rygg: ”Jomen hon jobbar ju h-e-l-t-i-d, vet du, kan du tänka dig?” Hur mycket man än försöker låta sådana ord rinna av en kommer några av dem fastna. (Backman 2016:77)

Miras yrkesval uppbådar spänningar mellan henne och invånarna i staden. Ovanstående stycke visar Björnstads kvinnliga invånares starka ogillande till normavvikande beteenden hos de olika könen. Detta relaterar till de två grupper som Hirdman (2012:459) presenterar. I den första gruppen menar Hirdman (2012:460) att män och kvinnor tilldelas vissa egenskaper och roller inom en maktstruktur. Den andra gruppen förutsätter en patriarkal norm vilket hon, som tidigare nämnt, påpekar inte enbart upprätthålls utav män utan är något som också underhålls av kvinnor.

Genom att anlägga ett klassperspektiv vid analysen av invånarnas pågående konflikt om Miras yrkesval frammanas andra intressanta diskussioner. Det relaterar till Wrights frågeställningar som definierar klass (Hörnqvist 2022:9). Enligt honom kan *klasskillnader* svara på vilka förhållanden i samhället som orsakar konflikter. Även om Miras äktenskap inte följer Björnstads traditionella normer kan hennes yrkesval som advokat uppbåda avundsjuka hos de andra kvinnorna. I kontrast till Miras yrke arbetar exempelvis Ann-Katrin som undersköterska, vars son, Bobbo, är med i hockeylaget (Backman 2016:280). Fatimas yrke, däremot, står lägst i rang vilket uppmärksammas i pojkarnas omklädningsrum vid Amats första i dag som spelare i juniorlaget.

Kolla på den här röran! Va? Ska det se ut såhär eller? Tror ni att era MAMMOR jobbar här eller? [...] Det är A-m-a-t-s mamma som jobbar här, grabbar! (Backman 2016:109)

Hörnqvist (2022:9) poängterar den underförstådda idén om att vissa yrken har högre rang än andra. Han påpekar att finns en medvetenhet om klass som berör positioner mellan och inom yrkesgrupper vilket samstämmer med hur karaktärerna i romanen uttrycker sina åsikter om olika typer av arbeten.

Amat bor i Sänkan tillsammans med sin mamma, Fatima. Sänkan är ett socioekonomiskt utsatt område som även illustrerar romanens klassamhälle.

Sänkan ligger i andra änden av Björnstad, norr om vägskyltarna [...] Från början var det där förstas bara fantasilösa geografiska smeknamn: Sänkan ligger lägre än resten av stan, där marken sluttar ner mot ett gammalt grustag. Höjden ligger på berget ovanför sjön men när människornas ekonomier

så småningom delades upp likadant stannade namnen kvar i folkmun tills det blev klassmarkörer lika mycket som stadsdelar. (Backman 2016:17)

Trots att Amats hemförhållanden och ekonomiska förutsättningar skiljer sig från de andra pojkarna i juniorlaget beundras hans skicklighet på isen. Hörnqvist (2022:55) menar att unga individers nedärvda tillgångar ofta har en stark påverkan på deras utbildnings- och yrkesval men poängterar även att aktiva ageranden för framtiden kan uppbåda förändring hos individen. Amats ambitiösa målsättning ger honom en större plats i laget där han till slut vinner respekten hos de andra pojkarna. Amat, som karaktär, spelar även en stor roll i berättelsen då han blir ögonvittne till den händelse som blir romanens vändpunkt.

Våldtäktsscenen utspelar sig i Kevins sovrum. Dörren är stängd och en hel fest pågår på nedervåningen. Kevin har tagit upp Maya på sitt rum i syfte att ge de två avskildhet från de andra på festen. Amat, nytilskottet i klubben, blir ett direkt ögonvittne till övergreppet som sker i sovrummet.

Hon försöker ta bort hans hand, men han är så oändligt mycket starkare än hon. Hon försöker bryta sig ur hans grepp och reser sig upp ur sängen, men hans knä låser hennes midja. – Sluta, Kevin, jag vill int.... Hans andedräkt ekar i hennes hörselgång. – Jag är försiktig jag lovar. Jag trodde du gillade mig. – Det gör jag... men jag har aldrig... sluta, snälla! (Backman 2016:202)

I sin genusteori diskuterar Butler (2006:59) normer. Normer är komplexa att diskutera då de ibland inte alltid upptäcks på grund av deras implicita natur. Detta innebär ofta att efterdyningarna blir det gensvar som behövs för att väcka debatt. Ytterligheten av detta exempel uppdragas i romanen vid dess klimax, det vill säga, när läsaren når våldtäktsscenen. Efter det sexuella övergreppet som skildras i berättelsen tar Backmans roman sin vändpunkt. Det är utifrån denna händelse som formar karaktärerna och förändrar relationerna de har till varandra. I jämförelse med ogillandet som visas Mira, hennes äktenskap och yrkesval, där åsikterna är lågmälda och mycket mer diskreta, intensifieras attityden för övergreppet och stadens invånare tudelas.

En grupp äldre tjejer, Ana känner igen dem från köket på festen hemma hos Kevin, tar vägen mot Maya. [...] En av dem kliver fram med ett glas i handen [...] – Som om någon vill våldta DIG, din äckliga lilla hora... Mjölken rinner nerför Mayas hår, droppar över hennes ansikte och vidare ner innanför tröjan. (Backman 2016:324)

De äldre kvinnliga skolkamraterna anser att Maya angett falska anklagelser mot Kevin vilket är en åsikt som fler elever delar. Detta skildrar ett generellt fenomen som uppstår i romanen där stadens invånare skuldbelägger Maya, som föll offer för övergreppet. Skolkamraterna uppvisar en oförståelse om att våldtäkt är ett våldsdåd snarare än en akt av lust och åtrå. Karaktärernas synsätt till vad som är kvinnligt och vad som är manligt går i linje med det som Butler (2007:33)

lyfter som ett någorlunda föråldrat sätt att se på genus. Hon menar att det länge setts som något biologiskt och oföränderligt vilket är åsikter karaktärerna tillskrivs och i romanen visas flera exempel på precis detta.

Inne i klassrummet på skolan får den kvinnliga läraren ofta utså glåpord och sexistiska kommentarer från juniorlaget. Detta gör det omöjligt för henne att bedriva undervisning.

[Läraren] höjer rösten åt klassen och killarna längst bak ignorerar henne inte ens med flit, hon är faktiskt helt övertygad om att de i själva verket inte överhuvudtaget märker att hon är där. Det finns givetvis andra elever i klassrummet, som vill mer än det här, men det syns och hörs inte, de böjer bara huvudena och blundar hårt och hoppas att hockeysäsongen snart ska ta slut. (Backman 2016:86)

Ovanstående passage skildrar makten hockeylaget besitter. Deras överlägsenhet följer dem från isen och omklädningsrummen ut i andra sammanhang så som på skolan. Läraren står maktlös inför deras nonchalans och de andra eleverna i klassrummet skyggar undan för att inte dra till sig deras uppmärksamhet i oro om att bli utsatt för kränkningar.

[L]äraren har alltid fått höra att hon är för ung för det här. För snygg. Att de inte kommer respektera henne. De där pojkarna har fått höra att det är andra saker: Björnar. Vinnare. Odödliga. [...]. Ingen funderar på hur man ska stänga av den attityden när de lämnar omklädningsrummet. Det är förstås lättare att lägga skulden på henne: Det är hon som är för ung. För snygg. För känslig. För kränkt. För svårt att respektera. (Backman 2016:86)

Läraren är likt Maya utsatt för pojkarnas oövervinnerlighet och överlägsenhet mot kvinnor. Laget skyddas av rektorn, deras föräldrar, tränare, supporters och varandra. Deras ageranden anses naturliga för pojkar i deras ålder vilket för diskussionen tillbaka till det Butler (2007:58) menar är vad som definierar genus. Det är, enligt henne, något som påverkas av människors egna beteenden på grund av sociala konstruktioner.

Maya får till slut upprättelse när Amat väljer att erkänna vad som hände den kvällen under Kevins fest. Varför Amat avvaktade med att framföra sanningen beror på att han mutas av Kevins pappa till att inte berätta för någon om händelsen. Detta försätter Amat i en mycket komplex situation. Amats mamma arbetar som städerska och det tär på hennes fysiska hälsa. Han önskar skänka sin mamma ett stabilt leverne där hon inte behöver arbeta med ett fysiskt ansträngde arbete. Mutan från Kevins pappa gör att Amat överväger sina möjligheter men väljer tillslut att erkänna. Den sociala relation mellan Amat och Kevins pappa upprätthåller en maktstruktur inom sporten men även deras sociala klasser. Detta relaterar till Bourdieus kapitalteori och hur maktutövande sker inom vissa fält där kapital influerar den hierarkiska ordningen (Svedjedal 2012:139). Relationen mellan Kevins pappa och Amat symboliserar även Foucaults sätt att beskriva makt som ett relationellt tillstånd hos personer. Detta påvisar även

Foucaults teori om hur pendlande idén om makt kan vara (Hörnqvist 2010:2). Maktpositionen Kevins pappa besitter utmanas av Amat genom hans erkännande.

Konsekvenserna av våldtäkten ärrar Maya så illa att hon till slut tar saken i egna händer. En dag beger sig Maya ut i skogen samtidigt Kevin tar sin löprunda där. I handen har hon ett gevär som hon planerar att sikta mot Kevin.

Kevin sitter på knä i snön, hans hud stelnar i kylan, hans armar darrar när hans huvud sjunker mot marken, men Maya trycker gevärsmynningen mot hans panna och viskar: –titta på mig. Jag vill se dina ögon när jag dödar dig. Tårarna forsar ur hans ögon, han försöker säga något men hulkningarna och flämtningarna övermannar läpparna. [...]. Han kissar på sig av skräck. (Backman 2016:464)

Maktspellet som skildras mellan Maya och Kevin visar på en vändning där Maya inte längre får en passiv eller underordnad roll. Makten skiftar över till henne då hon besitter ett psykiskt och fysiskt övertag som Kevin inte lyckats avvärja och han underkastar sig hennes överordning. Även här illustreras Foucaults maktteori där ordning i ett förhållande kan skifta (Hörnqvist 2010:2)

I romanen pågår ständig kamp mellan ett *vi* och ett *ni*. Detta skildras i flera etapper. Sporten separerar invånarna mellan de som gillar hockey och de som inte gör det. En annan given uppdelning är kampen mellan hockeylaget från Björnstad och motståndarna från Hed. Sedan finns det ett *vi* och ett *ni* mellan Sänkan och Höjden men trots alla dessa tydliga uppdelningar mellan grupper finns en kamp som enar Björnstad. Det är kampen mellan småstad och storstad. Nedan följer ett citat som handlar om hur Peter träffade sin fru Mira.

[Peter] träffade Mira för första gången samma kväll som de förlorat sista matchen nere i huvudstaden. Att de ens kommit så långt var mirakulöst, men för Peter var det inte nog. För honom var det större än en match, det var landsbygdens chans att visa storstan att allt inte kan köpas. (Backman 2016:80)

I Björnstad är de flesta stolta över att komma därifrån. Detta är egentligen också något som fördelar staden i två läger. Vissa vill aldrig lämna medan andra vill ta sig därifrån för att aldrig se sig om. Björnstad visar sitt tydliga förakt mot storstaden och kapitalismen som urholkar småstäder och deras naturresurser som de själva. Foucault menar att där det finns en social relation finns även yta att forma makt. Maktordningen mellan storstad och småstad behöver inte betyda att storstaden innehar makt då Foucaults teori förtydligar hur konceptet är så pass flytande (Hörnqvist 2010:2). Makten kan förändras genom båda parternas ageranden. Exempel på sådant skulle då kunna vara en vinst i en hockeymatch.

4.2 Genus och klass i *Störst av allt*

Störst av allt berättas ur Majas perspektiv. Hon kommer från Djursholm, en kommundel i Danderyd som ligger i Stockholm. I olikhet med Björnstad finns denna plats på riktigt även om båda berättelserna i romanerna är fiktiva. Maja och hennes familj anses överklass och detta påverkar hennes ställning i flera avseenden för de situationer hon hamnar i. Maja är tillsammans med Sebastian, son till Sveriges rikaste man. Sebastian är välbärgad, utåtriktad och charmig men bakom den mer än välputsade fasaden lider han av psykisk ohälsa som kommer leda honom att begå extremt våldsamma handlingar. Berättelsen kretsar kring våldsattacken Sebastian utför på sin gymnasieskola där han sköt ihjäl en klasskamrat samt en lärare. Maja blir anklagad för att vara involverad i attentatet samt mordet på hennes klasskamrat, Amanda. Boken utspelas ifrån häktet där Maja sitter inlåst och genom analepser får läsaren lära känna henne och de personer hon omgavs kring. Romanen skildrar olika klasstillhörigheter genom sina karaktärer och deras härkomst. Maja, Sebastian och Majas bästa vän, Amanda, skildrar en överklass medan deras skolkamrater Samir och Dennis skildrar det lägre samhällsskiktet. Dessa personer illustrerar även en hierarkisk ordning inom sina klasser. Samir är en ambitiös elev som läser ett högskoleförberedande program. I kontrast till karaktären Dennis har han ett större utbildningskapital samt kulturellt kapital. Dennis beskrivs ofta som en karaktär av låg status.

Vid den vänstra bänkraden ligger Dennis, som vanligt iklädd reklam-T-shirt, stormarknadsjeans och oknutna gymnastikskor. Dennis är från Uganda. Han säger att han är sjutton, men han ser ut som en fet tjugofemåring. Han går på verkstadslinjen och bor i Sollentuna på en inrättning för sådana som han. (Persson Giolito 2016:7)

Sådana som han blir en tydlig markör för hur Maja separerar honom från *sådana som hon*. Dennis säljer narkotika och får genom detta in en fot bland de välbärgade i samhället. Han anses inte vara en karaktär i maktposition men som Bourdieu (Broady 1996:42) talar om innehar Dennis ett socialt kapital som bidrar till ett diskret kändisskap i Djursholm som den lokala knarklangaren. Maja visar i ytterligare exempel på hur Dennis associeras med lägre status än andra elever på Djursholm gymnasieskola.

[Dennis] var ingen caffelattefärgad snygging från Söder [...] Han var inte lagom ljus för att passa in i mallen för spännande. Dennis smackade när han åt, ställde konstiga frågor med för hög röst, skrattade åt fel saker [...] Och verkstadslinjen var inget skolan skröt om, den utbildningen var förlagd till ett annex ifrån byggnaden vi andra hade våra lektioner i. Den enda anledningen till att vi överhuvudtaget visste vad en av verkstadskillarna hette var att han alltid hade droger att sälja. (Persson Giolito 2016:116)

Maja förminskar Dennis som person på grund av hans utbildning, sysselsättning och tillägger även hur hans värde blir mindre i och med sin etniska tillhörighet samt hudfärg. Det finns ett

tydligt *vi mot dem* och Maja anser de utbildningar som hålls på gymnasiets ordinarie lokaler överlägsna yrkesutbildningarna som är förlagda i annexet. Hur utbildningsval tenderar att se ut hos unga från olika klassamhällen är något Hörnqvist (2022:55) diskuterar. Han menar på att nedärvda tillgångar ofta är det som förutsätter vilka utbildnings- och yrkesval man tar. Samir, som blir Majas andra kärleksintresse, beskrivs någon som trots sin klasstillhörighet har valt en högskoleutbildning där han gör mycket väl ifrån sig.

Under en trädgårdsmiddag hemma hos Labbe, en gemensam vän till Maja och Sebastian, sitter de tillsammans med Amanda, Samir och Labbes föräldrar. Samir förklarar vad hans föräldrar har för yrke vilket Sebastian ifrågasätter.

”Min pappa är advokat. Min mamma är läkare”. ”Aha!” Sebastian nickade roat. ”Visst, Så är det naturligtvis. Och din pappa advokaten, vad gör han här i Sverige?” Samir svarade inte. ”Kör taxi, va?” Han vände sig mot Labbe igen, ”Visst sa du att du trodde att Samirs farsa körde oss hem från Stureplan för någon månad sedan?” Labbe svarade fortfarande inte och Samir hade blivit vit i ansiktet. (Persson Giolito 2016:166)

Middagen eskalerar till ett bråk och Sebastian skickas iväg efter att ha kränkt Samir inför alla gästerna och värdparet. Samir förklarar sedan för Maja att han känt sig tvungen att ljuga om sina föräldrars arbeten då han påpekar hur människor uppvuxna i Danderyd värderar personer utifrån deras föräldrars yrken. Hörnqvist (2022:55–56) påpekar hur nedärvda tillgångar påverkar yrke- och utbildningsval men även hur dessa etableras som statussymboler och hur dessa påverkar hierarkisk ordning i samhället och klasstrukturen.

Berättelse skiftar mellan Majas tid i häktet och tillbakablickar för tiden innan hon låstes in. Läsaren får även följa förhör och samtalen med hennes advokater.

”Vanliga brottslingar har en ensam och trött offentlig försvarare, min offentliga försvarare har sällskap av en hel stab upphetsade wannabekostymer. (Persson Giolito 2016:12)

Majas klasstillhörighet gynnar henne i flertal situationer, så som denna. Maja sitter bland annat åtalad för mord och förväntar sig inte att bli frikänd. Trots detta försvaras hon utav Sveriges bästa advokat vilket beror på de ekonomiska medel hennes familj kunnat bistå med. I citatet ovan kan man ändå urskilja Majas cyniska inställning till hennes försvarare. En av dem som hon visar störst förakt mot är advokaten hon titulerar som Ferdinand.

”Jag kallar henne Ferdinand. Ferdinand tycker att liberal är en svordom och kärnkraft är livsfarligt. Hon har gräsliga glasögon för hon tror att det visar att hon fått kläm på könsmaktsordningen och hon avskyr mig eftersom hon tror att kapitalismen är mitt fel” (Persson Giolito 2016:12)

Majas konstaterande om den kvinnliga advokatens uppfattning av henne visar på stora olikheter mellan dem. Vid första anblick kan hennes konstaterande illustrera vitt skilda politiska

ställningstaganden men med tanke på Majas genomgående och hänsynslösa sätt att redogöra för sin sanning finns det inget som förklarar var Maja står politiskt utan förklarar snarare hennes bild av hur samhället uppfattar henne. Hennes advokat blir en generell avbild ett samhälleligt förakt gentemot överklassen och kapitalismen. Maja visar en tydlig klassmedvetenhet vilket Hörnqvist (2022:9) menar är vad som förklarar hur individer kan se på sin och andras klasstillhörighet. Detta är något som innefattar hur människor ser medvetet på materiella egendomar och positioner inom olika yrkesgrupper. Genom sina egna förutfattade meningar placerar Maja den kvinnliga advokaten i ett fack på grund av hennes yttre attribut. Precis som hennes deskription av Dennis uttrycker hon sig om personers kulturella bakgrund, politiska ställning och klasstillhörighet.

I likhet med *Björnstad* förekommer även en våldsscena av sexuell karaktär i den här romanen. Den äger rum i ett badrum efter att han och Maja haft ett bråk om hur Sebastian tillåter sin far att behandla honom.

Han kom fram till mig och föste upp min klänning, den knölade ihop sig runt halsen på mig, sedan knäppte han av mig behån och tittade på mig i spegeln. ”Kan vi inte stänga dörren?” viskade jag. [...] Sebastians svarade inte. Han såg inte ens arg ut. Svullen, svart under ögonen, trött, men inte förbannad. Han knäppte upp byxorna, öppnade gylfen, drog ner byxorna och slog mig med baksidan av handen, en uttråkad backhand, tvärts över tinningen, hans armbandsklocka träffade mig på kindbenet, nästan uppe vid örat. Jag la mig ner på golvet, kaklet var kallt, jag lät honom dra av mig trosorna, klänningen var kvar runt min hals. [...] Och jag ville inte bli våldtagen, jag blev inte våldtagen, för jag tog hans hand och förde den mot min slida [...], jag ville inte bli tvingad. (Persson Giolito 2020:315–316)

Detta relaterar till Foucaults maktteori om sexualitet och hur samhället regleras efter sådana förhållanden (Chapman 2009:191). Han avvisar idén om att människor styrs av den biologiska faktorn och att människor agerar utefter aktiva val. Deras ageranden i situationen beror inte på könsrelaterade drifter utan snarare om hur livet lett dem att hamna där och för att sedan agera på det. Trots att Sebastian visar sitt fysiska övertag försöker Maja vinna viss kontroll i situationen med att agera på ett sätt där hon inte behöver tillskriva händelsen som en våldtäkt. Likt det Foucault menar visar denna sociala relation på en maktrelation, båda uppvisar beteenden som agerar i fördel med deras hierarkiska ställning gentemot varandra och Maja gör det hon kan för att överleva.

Maja upplever mycket ilska och hat, vilket ter sig förståeligt i den situation hon befinner sig i. Hatet är särskilt riktat mot familjen Fagerman då hon anser att dessa är personer drivit Sebastian till att först vilja begå självmord och sedan begå ett skjutattentat. Detta har följaktligen lett till Majas egen miserabla situation. Hon berättar om ett förhör där hon fick tillgång till Sebastians mammas berättelse om sin upplevelse av Claes Fagerman.

Men jag har läst [Sebastians mammas] förhör. I det pratade hon mest om sig själv. Om hur hon inte kunde leva med Claes (så långt förstår jag henne), att hon i början tänkte att hon skulle kunna läka honom (det låter som om en terapeut har lärt henne det uttrycket) få honom att älska henne trots att han inte var *så bra på känslor* (antagligen också terapeut-ord), men att hon var "tvungen" att lämna honom och att han då "vägrade" att låta henne få barnen, för att "hämnas". "Vad kunde jag göra?" frågade hon, en retorisk fråga som hon var tvungen att svara på själv för att få de svar hon ville ha. "Jag kunde inte göra någonting. Claes vägrade, och jag hade inget att sätta emot." (Persson Giolito 2016:310–311)

Maja projicierar mycket av sin ilska för hennes egen situation, men även Sebastians, emot mamman på grund av att Maja anser att hon övergav sina söner i händerna på en våldsam man som Claes Fagerman. Claes har genom kränkning, hot och våld förnedrat och förtryckt sin son till en bristningsgräns som fick dödliga följder. Maja godtar inte mammans självömkan vilket skildras tydligt i citatet ovan. Däremot motstrider det citat med ett annat där Maja visar på samma tendenser som Sebastians mamma.

När jag låg i Sebastians sjukhussäng och vi grät bägge två ville jag tända världen för honom, visa honom vad han betydde, komma med honom, till honom, för honom. *Fy fan*, tänker ni, med det gör ni bara eftersom ni vet hur det gick. Just då visste ingen någonting. Och ingen frågade mig. *Vill du? Kan du?* Eller sa att *vi hjälps åt, inte kan du göra det här ensam*. För alla visste att det här var det enda alternativet. Det fanns bara jag. Ingen frågade om jag ville rädda Sebastian, men alla klandrar mig för att jag misslyckades. (Persson Giolito 2016:256)

Här befinner sig Maja i en oerhört utsatt situation där hon förväntas vara den som är där för Sebastian, precis som en mor förväntas vara där för sin son. Hans tillstånd är dock inte i proportion till vad hon som ung vuxen klarar av att hantera. Förväntningarna relaterar till sättet Connell & Pearse (2015:25) definierar genus på vilket innebär hur biologiska skillnader bevisar könens olikheter, något de anser tar fokus från relationer mellan människor. Hirdman (2012:456–457) menar att genom våra idéer om hur män och kvinnor bör vara skapas förväntningar, som tydligt återskapas i romanen. Normer skildras, ageras på och upprätthålls av alla involverade vilket även Maja gör trots att hon befinner sig i en så pass komplex situation. Här brister hennes medvetenhet om kvinnans roll och vilka förväntningar som läggs på henne på grund av sitt kön. Samhällets sociala strukturer påverkar kvinnor och mäns ageranden och förväntningar i orimlig utsträckning.

5. Diskussion och slutsats

I följande avsnitt kommer analysen diskuteras utifrån bland annat Butlers, Bourdieus och Foucaults teorier. Deras teorier har använts för att identifiera makt i *Björnstad* och *Störst av allt* vilket lett till intressanta diskussioner och givit en nyanserad bild av hur maktrelationer kan te sig i fiktiva dramaromaner. Efter att ha analyserat romanerna enskilt utifrån ett genus- och klassperspektiv har jag både kunnat, och i enlighet med mitt syfte, identifiera hur perspektiven skildras i romanerna samt hur makt, enligt Bourdieu, Foucault och Butler, kan identifieras i verken.

Innan jag ämnar diskutera specifika passager vill jag inleda med att poängtera kopplingen som romanerna har till varandra utanför handlingen. *Björnstad* tar plats i en liten småstad i norra delen av Sverige medan *Störst av allt* utspelas i Danderyd i Stockholm. Att småstäder och storstäder hyser fördomar gentemot varandra är en allmän uppfattning. Med tanke på romanernas förankring i verkligheten, trots att ingen av dem baseras på verkliga händelseförlopp, förekommer dessa uppfattningar i romanerna vid flertal tillfällen. Beckman (2020:154) framför en intressant föreställning om hur skönlitteratur har en orubblig förankring i det verkliga samhället. Jag inser att det kan uppstå en konflikt i att relatera skönlitteratur med verkligheten i en för stor utsträckning. Men med tanke på dess förankring i sin samtid kommer skönlitteraturen därför att påverka sina läsare och jag anser att det är av stor vikt av att framföra en analys utifrån genus- och klassteorier på fiktiv litteratur. Invånarna i *Björnstad* visar ett avståndstagande till stadsinvånare. Detta illustrerar de fördomar som kan återfinnas mellan den ständiga konflikten mellan storstad och småstad. För *Björnstad* baseras rivaliteten på storstadens ekonomiska övertag. I sin roman skildrar Backman en överdriven och rent utav skadlig kampanilism som genererar ohälsosamma normer som skapar strukturellt förtryck för samtliga invånare. I *Störst av allt* däremot talas det egentligen inte om småstäder i samma grad som det talas om förorter. I ett avsnitt försvarar Maja Djursholmare när tidningarna målar upp dem som rasister i och med mordet på Dennis, en förortsgrabb från verkstadslinjen. Utifrån min egen slutsats var inte syftet med det avsnittet att övertyga läsaren om hur främlingsvänliga Djursholmare är utan snarare visa på den selektiva uppfattning de tycks ha i vilka människor de anser likvärdiga. Skillnaden mellan dessa fördomar baseras egentligen på städernas fokus. *Björnstad*s största fokus i sin rivalitet handlar om ekonomiska resurser medan *Djursholm* har fokus på kulturella skillnader.

Störst av allt berättas ur ett första personperspektiv där Maja är en begränsad berättare. Hon kan tyckas en aning hänsynslös och cynisk i sättet hon beskriver sina klasskamrater, vänners

föräldrar eller andra personer från och runt Djursholm. Hon är dömande och hård och det är därför intressant att diskutera ifall detta är något Persson Giolito avsiktligt önskar skildra. Menar hon att presentera en snobbig överklassflicka som råkat ut för en tragedi eller vill hon faktiskt framhäva absurditeten i hur människor placeras i fack värda mer eller mindre på grund av deras sociala, kulturella eller, främst, ekonomiska kapital. I enlighet med Hirdmans modeller (2012:459) om genuskontraktet så kan människor agera aktivt för att inte föra vidare strukturell maktobalans och skapa ett mer jämlikt samhälle.

I båda romanerna skildras ett övergrepp av sexuell karaktär mellan huvudpersonerna. Maya har inte etablerat en romanistisk relation med sin förövare, Kevin, och uttrycker verbalt motstånd även om hon inte lyckas visa det på ett fysiskt sätt. Maja, som däremot har ett partnerskap med sin förövare, uppträder på ett annorlunda sätt där hon agerar följsamt för att inte åsamka sig mer fysisk skada men även för att inte kunna tillskriva händelsen som en våldtäkt. Detta gör hon för att skydda sig själv och återta en viss del av makten trots Sebastians fysiska och psykiska övertag. Som omnämnts sedan tidigare relaterar detta till Foucaults idé om att makt kan skifta mellan individens sociala relationer (Hörnqvist 2010:2). En iakttagelse utifrån efterdyningarna av dessa händelser är att oavsett hur dessa kvinnor agerade i efterhand har det påverkat dem negativt. Maya anmälde övergreppet till polisen vilket resulterade i starkt motstånd från Björnstads invånare. Maja däremot berättade inget om sitt övergrepp vilket gav henne en nackdel i sin utredning om skolskjutningen. I båda fallen ifrågasätts deras trovärdighet och detta kan mycket väl bero på den patriarkala rådande strukturen. Som tidigare nämnts så speglas Beckmans övertygelse (2020:153) i båda romanerna, de vill säga, hur litteraturen har vissa begränsningar trots sin fiktiva karaktär. Jag vill därför motsätta mig idén om att skönlitteratur inte påverkar verklighetens politiska debatt om sexuellt överväld, klass eller stereotypa könsroller. Detta relaterar till det Hirdman (2012:456) diskuterar angående kvinnors generella, geografiska och historiska underordning vilket lyfter romanernas koppling till det verkliga samhället

Björnstad beskriver ett heteronormativt samhälle som följer traditionella könsroller. Backman skildrar ett typiskt småstadssamhälle som motsvarar de fördomar mindre orter erhåller. Miras yrkesval uppåddar därför till konflikt mellan henne och de andra kvinnorna i Björnstad då hennes karriär som advokat anses stå i högre rang i kontrast till deras sysselsättning. Amats mamma, däremot, har en roll i samhället som ses underordnad till andra karaktärer då hon arbetar som städerska. Hörnqvist (2022:55) poängterar den underförstådda föreställningen om att vissa yrken har högre rang än andra. Problematiken som jag vill lyfta i det här sammanhanget berör Mira och Fatimas ställning i Björnstad. Fatimas yrke har en

uppenbart lägre status än andra vilket resulterar att hon förpassas till en lägre samhällsklass. På grund av den status Miras karriär kan medföra borde det betyda motsatsen för henne. Däremot råkar hon ut för exakt samma kyla ifrån invånarna i samhället. Ämnet blir därför komplext eftersom Miras yrke inte generar i vare sig socialt eller kulturellt kapital eftersom hon inte accepteras i samhället på grund av hennes normavvikande karaktär. Män i samma samhälle förväntas däremot ha yrken, eller liknande framgångar, som Mira. Detta relaterar till kritiken Butler riktar mot genusdebatten då den ofta tillskrivs vissa typer av feminister (Mortensen 2007:7). Kvinnors lika rättigheter gentemot männen utesluter ofta vissa kvinnor, särskilt de av annan sexuell läggning eller etisk och kulturell tillhörighet. Jag vill uppmärksamma Miras privilegierade ställning i kontrast till Fatimas och att den feministiska debatten måste inkludera båda kvinnorna.

Sättet Maja uttrycker avsky gentemot Sebastians mamma är mycket intressant eftersom de befinner sig i lika situationer. Mamman uttrycker en hjälplöshet i sitt förhållande där hon menar att hon inte hade en chans emot Claes i vårdnadsrätten. Maja som anser att hon kunnat göra mer ser inte parallellerna mellan deras liv. Hon uttrycker en ovilja att vara med Sebastian samt att vara hans enda räddare men att hon heller inte hade något val än att finnas där. Detta ligger djupare än vanliga sätt att upprätthålla normer och visar på hur farligt det faktiskt kan vara. Kvinnor tillskrivs mer omhändertagande egenskaper medan män inte förväntas besitta sådana attribut. I likhet med Mayas mamma, Mira, blir de båda ifrågasatta varför de inte finns där för sina barn.

Jag kan urskilja ett ändamålsenligt syfte i att illustrera en familjesammansättning som Peter och Miras familj som demonstrerar representation. Vad kan tyckas problematiskt enligt min mening är att författaren nästan urskuldar Peters hemmaroll med att han åsamkade sig en skada som gjorde att fördelningen mellan rollerna var tvungen att hända snarare än att de kan vara ett eget val. Visserligen hade Peters roll som sportchef och lagtränare blivit svårmotiverad till varför de flyttar tillbaka till Björnstad. Backman kan möjligtvis ha det som motiv till varför Peter skadat sig men jag vill trots detta framhäva och problematisera bilden av deras familjekonstellation.

Amat förändrar maktförhållandet mellan honom och Kevins pappa genom att inte ta emot mutan han till en början erbjuds för att vara tyst om övergreppet. Foucault menar att makt inte besitts av en elit (Chapman 2009:191), trots att samhället ofta förbehåller en sådan norm. Anledningen till det beror på att en individ av högre klass besitter ett större ekonomisk kapital, vilket också påverkar bland annat kulturella kapital vilket bringar större makt inom specifika fält. Amat, genom sina handlingar, förändrar maktordningen vilket blir ett tydligt exempel på

hur människors agerande har en stark inverkan på hur klass och hierarkier är formbara. Maktpositionen som Kevins pappa har i staden utmanas av Amats ageranden och utan strategier för att bemöta det förlorar Kevins pappa övertaget vilken visar på maktens flytande tendenser och hur man som maktutövande grupp kan erhålla och förlora makt. Enligt min egen slutsats missbedömer Kevins pappa Amat och hans karaktär. Detta kan eventuellt bero på Amats unga ålder, ekonomiska status, eller kanske till och med sitt kulturella ursprung.

Efter att ha diskuterat de samhälleliga normerna i *Björnstad* vore det intressant att diskutera den huvudsakliga konflikten i romanen. Vid första anblick verkar romanen handla om en våldtäkt som splittrar staden i två läger. Stadens överlevnad hänger på juniorlagets axlar och när Maya anmäler Kevin, stadens stjärna, framkallas upprörda protester från hockeylagets supportrar. Jag anser att Backmans roman skildrar en djupare problematik och hur samhällen upprätthåller dem genom patriarkala strukturer som föder sexistiska och heterosexuella normer. Kan det vara så att allt karaktärerna bryr sig om är hockey? Eller är normen av ett patriarkat så indoktrinerat i samhället att invånarna i Björnstad inte kan se hur deras ageranden skadar framtida generationer?

Huvudkaraktären, Maja, kan uppstå till ett intressant diskussionsunderlag. Hon kan stundtals verka nonchalant och osympatisk i sitt berättande. Detta anser jag kan hämma läsarens empati för huvudkaraktären. Men Maja är på grund av detta en mycket fascinerande karaktär att närma sig då hon uttrycker ärliga och självreflekterande åsikter om sin omgivning och sina upplevelser. Persson Giolitos sätt att skildra hennes karaktär motsätter sig kvinnliga normer vilket Majas situation egentligen borde frigöra henne ifrån. Hennes miserabla tillstånd borde, om inte urskulda, åtminstone förklara hennes cyniskhet. Sättet hon skildrar sin verklighet illustrerar ett normativt strukturerat samhälle som, likt Björnstad, åsamkar djup strukturell problematik.

Avslutningsvis vill jag koppla diskussionen till studiens titel. Som tidigare fastställt, beskriver Foucaults teori hur makt, som flytande fenomen, i sammanhang kan utmanas och skifta mellan individer i en maktordning. Det är genom karaktärerna, bland andra, Maja, Maya och Amat, som de genom vrede, sorg och maktlöshet utmanar den maktordning de förhåller sig till. Genom att förstå de grupper Hirdman (2012:472) presenterar, det vill säga *särhållandet mellan män och kvinnor* samt en *patriarkal norm*, kan man göra aktiva val för att bidra till ett samhälle som motverkar maktobalans. Förutom medvetenheten om könsnormativt samhälle kan romaner av detta slag, genom skildringar av klassamhällen, påverka samhället utanför litteraturen (Nilsson 2020:93).

5.1 Didaktiskt diskussion

Denna studie fokusera på två centrala forskningsperspektiv, *klass* och *genus*, med syfte att framkalla intressanta diskussioner utifrån de valda litterära verken som behandlas. I enlighet med läroplanen och skolans värdegrund ska skolan

främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. (Skolverket 2022:1)

Utdraget ovan återfinns i läroplanen för gymnasiet och visar på precis i vilka aspekter som skönlitteratur kan uppbåda inflytande hos inför elever samt för samhället. Den svenska skolan styrs dessutom inte av en ”statligt sanktionerad skolkanon” (Williams 2020:21). Detta ger språklärarna större möjlighet att fritt kunna anpassa skönlitteraturläsningen till sin klass med respekt för läro- och kursplanen. Därför anser jag att romanerna *Störst av allt* och *Björnstad* anpassar sig väl för svenskundervisningen på gymnasial nivå. Dessa verk berör maktordning mellan könen, vilket läroplanen uppmärksammar som en utav de grundläggande värderingarna för gymnasieskolan och vad som bidrar till likvärdig utbildning.

Skolan har [...] ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. (Skolverket 2022:2)

Genom att bruka litteratur som lyfter detta i undervisningen ger det eleverna möjlighet att bredda sina perspektiv om könsstereotyper, könsordning och maktstruktur. Detta överensstämmer även med klassbegreppet och kan lära eleverna om samhällets strukturella problematik. Sättet man kan applicera detta på i undervisningen skulle förslagsvis kunna vara att arbeta med diskussionsfrågor där eleverna kan arbeta efter EPA-modellen. Romanerna anpassar sig även för att arbeta ämnesöverskridande och kan beröra ämne som etik och moral. Undervisar man samhällsklasser eller klasser som läser kurserna samhällsvetenskap eller psykologi hade lärarna kunnat utföra ett samarbete mellan varandra. Detta hade i sin tur kunnat utöka elevernas förståelse för romanerna och deras centrala teman. Eftersom båda romanerna även utgivits som dramaserier skulle ett arbetsområde kunna behandla multimodalitet där eleverna får arbeta med filmadaptionerna.

6. Sammanfattning

I denna studie har romanerna *Björnstad* och *Störst av allt* analyserats utifrån ett genus- och klassperspektiv. Genom teorier från Bourdieu, Foucault och Butler har föreställningar om makt, vad beträffar genus och klass, kunnat identifieras i romanerna. Butler menar på att kön är en social konstruktion snarare än bundet till de biologiska faktorerna vilket illustreras i romanerna genom de kvinnliga, men även manliga, karaktärerna. Utifrån dem har även Butlers idé om normers efterverkningar kunnat urskiljas utifrån de konsekvenser som följer Majas och Mayas öden. Foucaults teori konstaterar hur makt uppstår mellan sociala relationer och är i konstant förändring. Genom olika passage visar romanerna hur maktskifte kan se ut mellan skilda förhållanden. Exempel på dessa är bland annat skildringarna av våldtäkterna och de kvinnliga offrens aktiva agerande för upprättelse eller självförsvar. Bourdieus teori avser att illustrera hur makt genom symboliskt kapital och fält verkar i samhällliga strukturer. I romanerna förekommer olika fält där makt uppstår som i sin tur lämnar plats åt maktordning att influera varandra genom kapital. *Björnstad* och *Störst av allt* skildrar samhällen med tydlig klass- och könsfördelning. I *Björnstad* skildras klasssamhället mellan Höjden och Sänkan vilket står i likhet med *Störst av allt* där klasssamhället skildras mellan Djursholm och förorterna. Dessa samhällen representeras av olika karaktärer som skildrar en generell bild över de som lever och verkar där. Slutligen konstaterar studien att genom medvetenhet av kön- och klassrelaterade samhälliga strukturer finns det en möjlighet att motverka maktobalans.

Referenser

- Adriansson, Johanna 2018: *Genus & identitet i romanen Björnstad. En genusstudie med ett didaktiskt perspektiv*. [Examensarbete] Linneuniversitetet. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1287227/FULLTEXT02.pdf> (2023-04-01).
- Backman, Fredrik 2016: *Björnstad*. Stockholm: Piratförlaget.
- Beckman, Frida 2020: Litteratur, makt och genus. I: Sigrid Cullhed Schottenius, Andreas Hedberg & Johan Svedjedal (red.) *Litteraturvetenskap I*. Lund: Studentlitteratur AB. S. 153–174.
- Borg, Linnea 2019: *Mellan Sänkan och Höjden. En maktanalys av romanen Björnstad*. [Examensarbete] Karlstads universitet. <https://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1297026/FULLTEXT01.pdf> (2023-04-01).
- Bourdieu, Pierre & Svedjedal, Johan. 2012: Vem har skapat skaparna?. I: Johan Svedjedal (red.) *Litteratursociologi. Texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB S. 139–153.
- Broadly, Donald 1996: Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi. I: Anders Gustavsson (red.) *Kunskapsmål, teori, empiri*. Föredrag vid en humanistisk forskarkurs i Uppsala. Etnolore 17. Uppsala universitet. S. 41–72.
- Butler, Judith 2007: *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. (Almqvist, Suzanne. Övers.) Göteborg: Daidalos AB. (Originalutgåvan publicerad 1990)
- Butler, Judith 2006: *Genus ogjort. Kropp, begär och möjlig existens*. (Lindeqvist, Karin. Övers.) Stockholm: Nordstedts akademiska förlag. (Originalutgåvan publicerad 2004)
- Chapman, Roger 2009: Foucault Michel. I *Culture Wars. An Encyclopedia of Issues, Viewpoints, and Voices (Two-Volume Set)*. New York: M. E. Sharpe Incorporated. (2023-04-10).
- Connell, Raewyn & Pearse, Rebecca 2015: *Om genus*. Göteborg: Daidalos AB.
- Ekström, Eline 2021: *Det mest värdelösa någon kan råka ut för. En narratologisk studie av en våldtäktsskildring i Fredrik Backmans roman Björnstad*. [Examensarbete] Uppsala universitet. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1630135/FULLTEXT01.pdf> (2023-04-01).
- Hilgers, Mathieu & Mangez, Eric 2015: Introduction to Pierre Bourdie's theory of social fields. I: Hilgers, Mathieu & Mangez, Eric (red.) *Bourdieu's Theory of Social Fields. Concepts and applications*. London: Routledge.

- Hirdman, Yvonne 2012: Genussystemet. Reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I: Johan Svedjedal (red.) *Litteratursociologi. Texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB S. 455–474.
- Hörnqvist, Magnus 2022: *Klass*. Stockholm: Liber AB.
- Hörnqvist, Magnus 2010: *Risk, power and the state after Foucault*. London: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203857052> (2023-04-10).
- Jonsson, Stefan 2002: Marxists litteraturteori. I: Bergsten, Staffan (red.) *Litteraturvetenskap. En inledning*. Lund: Studentlitteratur AB. S. 99–113.
- Kvarnberg, Linda 2022: *För störst av allt är kärleken ända tills något annat blir ännu större. En genusanalys av boken Störst av allt av Malin Persson Giolito*. [Examensarbete] Mittuniversitetet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1578040/FULLTEXT01.pdf> (2023-04-01).
- Magnusson, Isabelle 2020: *Björnstad och den svenska skolans värdegrund. En studie av Fredrik Backmans roman Björnstad och dess didaktiska potential vid arbete med värdegrundsfrågor i gymnasieskolans svenskundervisning*. [Examensarbete] Uppsala universitet. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1523820/FULLTEXT01.pdf> (2023-04-01).
- Mortensen, Ellen 2007: Inledning. I: Butler, Judith. *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos AB. S. 7–17.
- Nikolajeva, Maria 2017: *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Nilsson, Magnus 2020: Litteratur, klass och etnicitet. I: Sigrid Cullhed Schottenius, Andreas Hedberg & Johan Svedjedal (red.) *Litteraturvetenskap II*. Lund: Studentlitteratur AB. S. 89–108.
- Persson Giolito, Malin 2016: *Störst av allt*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Rosenberg, Tiina 2006: Inledning. Judith Butler och den nya genuspolitiken. I: *Genus ogjort. Kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag. S. 9–22.
- Skolverket 2022. *Läroplan för gymnasieskolan*. Regeringen.
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan> (2023-04-01).
- Svedjedal, Johan 2012: Det litteratursociologiska perspektivet. Om en forskningstradition och dess grundantaganden. I: Johan Svedjedal (red.) *Litteratursociologi. Texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB S. 73–102.

Williams, Anna 2020: Kanon och litteraturhistorieskrivning. I: Sigrid Cullhed Schottenius, Andreas Hedberg & Johan Svedjedal (red.) *Litteraturvetenskap I*. Lund: Studentlitteratur AB. S. 19–36.